

Iwona Słaby-Góral

**ANALIZA MOŻLIWOŚCI FUNKCJONALNEGO WPROWADZANIA
FORM FLEKSYJNYCH W GRUPACH STUDENTÓW
CUDZOZIEMCÓW UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO**

(na podstawie wybranych związków składniowych z liczebnikami głównymi)

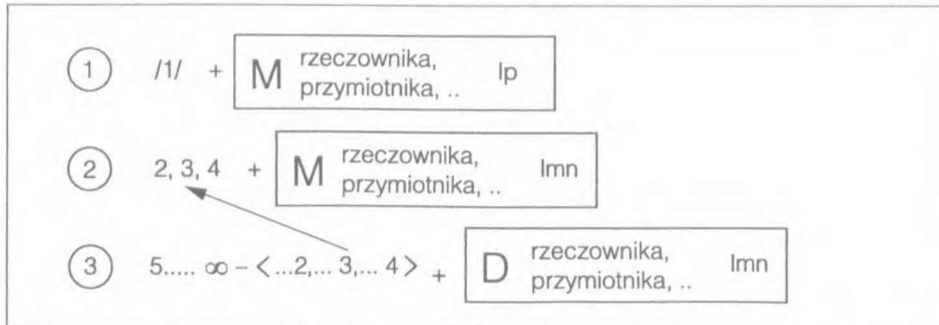
Od wielu już lat analizuję możliwości (i sprawdzam je później w praktyce) takiej prezentacji języka polskiego cudzoziemcom, która pozwala im spojrzeć na nasz język, jako na regularny i oparty na określonych prawach system. Gramatykę funkcjonalną rozumiem, jako sposób przedstawienia języka jako obcego maksymalnie uproszczony, podający minimum informacji koniecznych do nabycia przez cudzoziemca podstawowych sprawności językowych. Proces nauczania i uczenia się języka jako obcego opiera się przede wszystkim na pragmatyce, więc omawianie zjawisk gramatycznych powinno ograniczać się do wprowadzenia jak najmniejszej liczby informacji językiem prostym i obrazowym. W czasie zajęć „przetwarzam” reguły i język gramatyki opisowej i historycznej w ich tradycyjnej formie dla potrzeb konkretnych słuchaczy.

Tak zwany układ spiralny prezentacji pozwala na rozwijanie wiedzy studenta o regułach języka poprzez stałe powracanie do podstawowych informacji nabytych przez słuchacza w toku nauczania i niejako nabudowywania na nich coraz to większych „kręgów” zarówno w zakresie tematyki, jak i gramatyki. Pozwala to nie zniechęcić słuchacza natłokiem informacji w początkowych fazach uczenia się języka. Poprzez badania konfrontatywne staram się spojrzeć na system języka polskiego oczyma „odbiorcy” uczącego się i stosuję kod funkcjonujący między mną a słuchaczami, który wydaje się niekiedy (oczywiście jest to pozorne) odbiegać od gramatyki opisowej i historycznej języka polskiego.

Kod tego typu zostanie pokazany podczas omawiania przedstawiania studentom wybranych związków składniowych z liczebnikami głównymi dla tzw. średniego poziomu zaawansowania językowego, co oznacza według programów nauczania Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego słuchacza umiejącego już posługiwać się językiem polskim w zakresie tematycznym i słownikowym tzw. sytuacji „dnia codziennego” oraz gramatycznym – posługującego się wszystkimi formami deklinacji, znającego czasy, aspekt, liczby i rodzaje czasownika, tryb oznajmujący i rozkazujący, stronę bierną i niektóre typy zdań złożonych. Ponieważ stopień znajomości powyższych zagadnień oraz liczba popełnianych błędów językowych są różne u studentów tzw. średniego poziomu znajomości języka (wyróżniam trzy stopnie – I^L, I^M, I^H – za opracowaniami amerykańskimi), więc prezentacja wybranych związków składniowych z liczebnikami głównymi musi poprzez dobranie ćwiczeń dotyczyć powtórzenia i utrwalenia znanych już zagadnień oraz podsumowania ich odpowiednimi regułami.

Ćwiczenia wprowadzające podsumowuje autorka graficznym obrazem liczb występujących w języku polskim¹ (ćwiczenia zaczynają się od liczenia, prezentacja związków syntaktycznych następuje później, na tym etapie procesu nauczania nie omawia się jeszcze takich tematów, jak podmiot z liczebnikiem, dopełnienie bliższe i dalsze z liczebnikami):

Tablica I

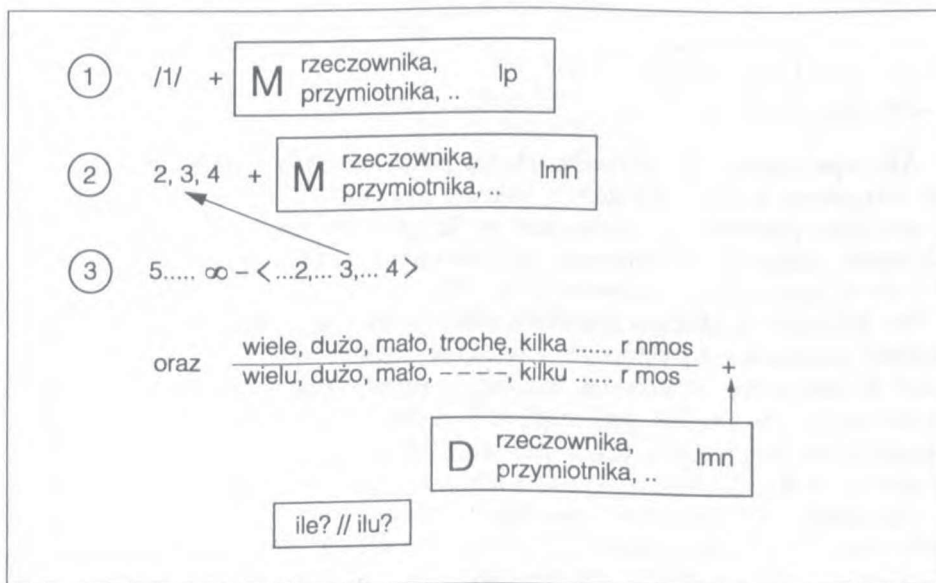
Wprowadzam pojęcie tzw. liczby pojedynczej dotyczącej liczebnika głównego *jeden, jedna, jedno* (tab. I, nr 1) używanego przez Polaka tylko w sytuacji podkreślania wyjątkowości np.: na czekach bankowych – *jeden tysiąc*, w zdaniach typu: *Jeden student pojawił się na zajęciach punktualnie, reszta była jeszcze na śniadaniu. Mam dziś tylko jeden zeszyt*. Następnie

¹ Liczba podwójna oraz liczebniki zbiorowe stanowią ze względów metodycznych osobny temat zajęć.

– pojęcie tzw. liczby mnogiej dotyczącej tylko liczebników *dwa* // *dwie* // *dwaj*, *trzy* // *trzej*, *cztery* // *czterej* w zdaniach typu: *Dwa zeszyty leżą. Dwaj panowie przyszli z wizytą. Mam dwie koleżanki. Trzy książki osiągnęły popularność. Czterej koledzy pobiegli do parku.* (tab. I, nr 2), by móc wprowadzić pojęcie liczby mnogiej specjalnej dotyczącej liczebników od 5 do tzw. nieskończoności z pominięciem tych liczb, które zakończone są na 2, 3, 4, kiedy wymawiamy je – w celu odróżnienia grafii od fonii, by student nie umieszczał liczebników 12, 13, 14 w tej grupie (tab. I, nr 3) w zdaniach typu: *Pięć długopisów miało zużyte wkłady. Pięciu kolegów przyszło z wizytą. Mam siedem koleżanek. Mam osiemdziesiąt lat.* Podział na trzy liczby² oraz nazwanie trzeciej grupy liczbą mnogą specjalną pozwala studentom na zapamiętanie specyficznej właściwości języka polskiego (jako słowiańskiego).

Kolejne ćwiczenia powtarzają, umiejscawiają i utrwalają użycie zaimków liczebnych i przysłownych również ukazanych graficznie:

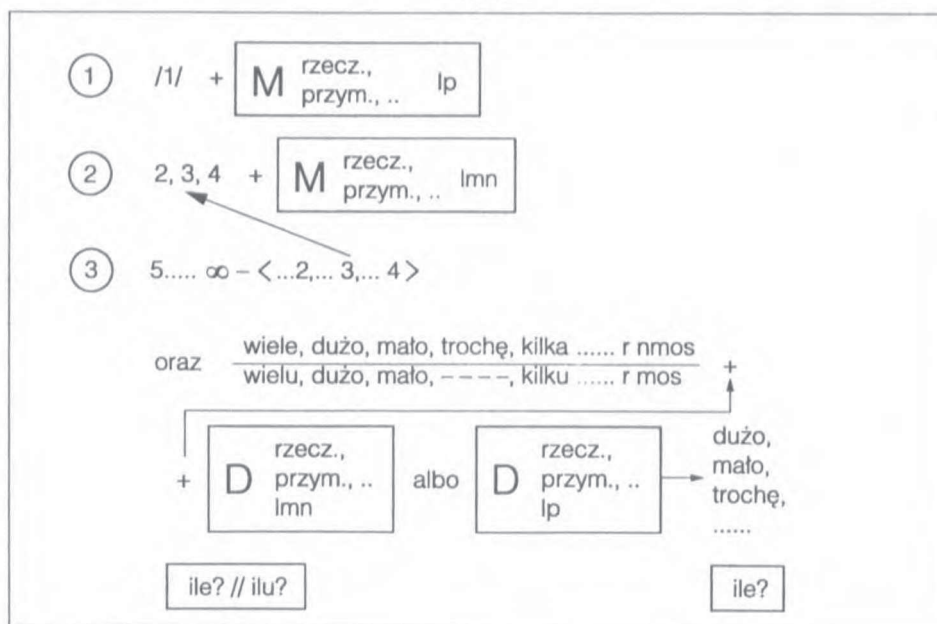
Tablica II

Ćwiczenia obejmują zdania typu: *Mam dużo koleżanek. Piję sporo mleka. Mam trochę czasu. Kilka koleżanek było u mnie wczoraj. Wielu profesorów zajmuje się gramatyką. Znam kilku lekarzy. W czasie ćwiczeń dotykamy problemu rzeczowników policzalnych i niepoliczalnych w języku polskim,*

² Podział nie uwzględnia liczby podwójnej.

Tablica III

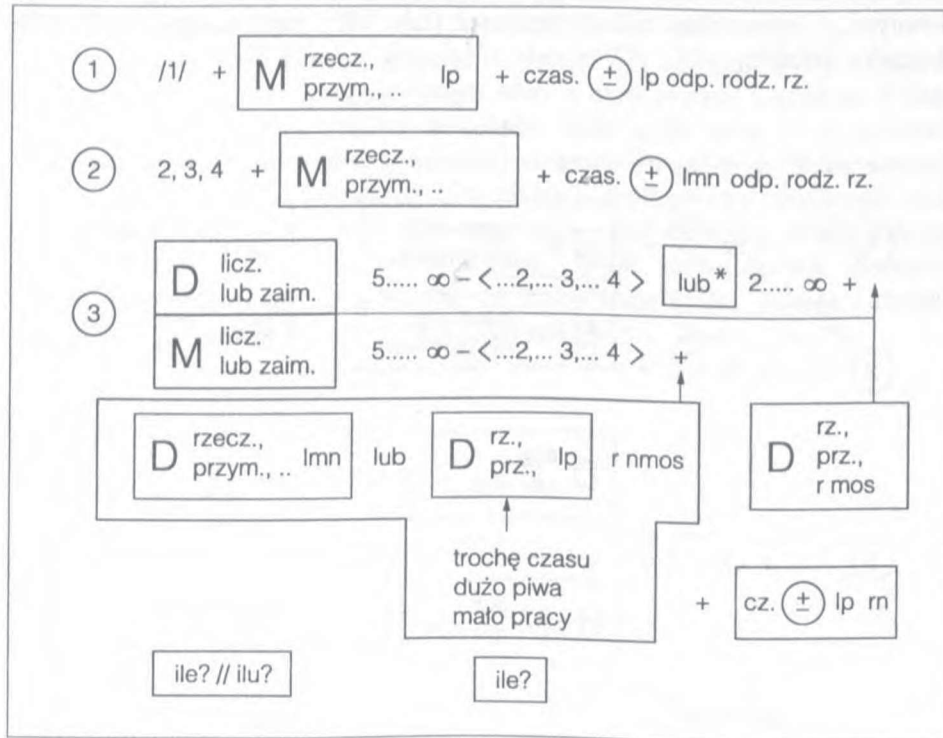

Aby uporządkować i utrwalić wiedzę posiadaną przez studenta konieczne jest wykonanie szeregu ćwiczeń z zakresu składni. W tym celu koncentruję się na kilku problemach. Omawiam podmiot w dopełniaczu z liczebnikami głównymi, zaimkami liczebnymi, przysłownymi oraz zaimkiem względnym *ile* // *ilu* w pytaniach o podmiot (tab. IV).

Na poziomie średniego zaawansowania językowego studentów nie wprowadzam materiału dotyczącego związków zgody, rzędu i przynależności, jednakże informuję, w których liczbach – pojedynczej i mnogiej – podmiot zgadza się z orzeczeniem pod względem liczby i rodzaju, a kiedy (w liczbie mnogiej specjalnej) zgody takiej nie ma: *Kilka studentek poszło* // *nie poszło na spacer. Kilku studentów wyszło* // *nie wyszło z klasy*. Informuję również, że orzeczenie w tego typu związkach składniowych może być zarówno pozytywne, jak i negatywne (\pm), co nie zmienia całej struktury oprócz zdań, w których negowany jest czasownik *być*³ w tzw., przeze mnie, negacji absolutnej (studenci z wcześniejszych zajęć dotyczących dopełniacza znają podział na tzw. negację częściową, czyli zaprzeczenie jednej cechy: *Jan nie jest zadowolony. Zaslona nie jest czerwona* oraz na tzw. negację absolutną, czyli zaprzeczenie istnienia, bądź brak obecności: *Jana nie ma. Nie będzie zaslony*). W zdaniach z negacją absolutną czasownika *być* zmienia się składnia, co także można pokazać graficznie (patrz tab. V).

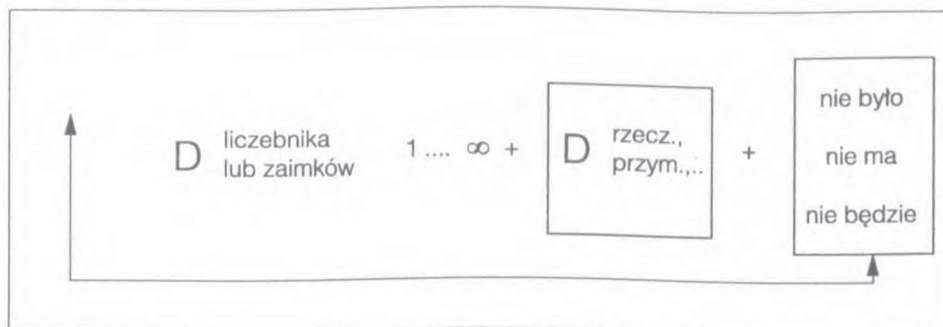
³ Podział został wprowadzony ze względu na fakt, że przeciętny student nie odróżnia orzeczenia imiennego od czasownikowego.

Tablica IV

* Porównuje się zdania: *Dwaj, trzech, czterech studenci byli w kinie.* || *Dwóch, trzech, czterech studentów było w kinie.*

Tablica V

Kolejne ćwiczenia to realizacja tematów: Dopełnienie bliższe biernikowe i dopełniaczowe z liczebnikiem głównym, bądź zaimkami liczebnymi i przysłownymi z orzeczeniem niezaprzeczonym (tab. VI) i zaprzeczonym (tab. VII) w języku polskim:

Tablica VI

①	... + cz. (+)	+	B lp liczebnika lub zaimków	+	B lp rzeczownika, przymiot., ..
②	... + cz. (+)	+	B lmn liczebnika lub zaimków	+	B lmn rzeczownika, przymiot., ..
----- r mos					
③	... + cz. (+)	+	D licz., lub zaim.,	2.... ∞ +	D rzecz., przym., lmn r mos
			B=M licz., lub zaim.,	5.... ∞ - <...2,... 3,... 4 > +	
			ile? // ilu?		D rz., prz. lmn i lp

Tablica VII

.....	+	czas.	(-)	+	D licz. lub zaim.	1 ... ∞ +	D rzecz., przym.,... lp i lmn
-------	---	-------	-----	---	-------------------------	-----------	---

Na przykład: *Mam wiele koleżanek. Mam wielu kolegów. Mam wiele problemów.* || *Nie mam wielu koleżanek. Nie mam wielu kolegów. Nie mam wielu problemów.*

Ćwiczenia o największym stopniu trudności dla cudzoziemców uczących się języka polskiego to porównywanie zdań z orzeczeniem imiennym i zdań w stronie biernej typu: *Kilku studentów było zadowolonych z wyników olimpiady. Pięć tekstów zostało napisanych przez specjalistów. Paru uczniów zostało marynarzami.* Wymagają one stałego powtarzania deklinacji oraz niejednokrotnie powrotu do punktu wyjścia w zdaniach typu: *Wielu dobrych studentów było w Studium w 1995 roku. Wielu zadowolonych słuchaczy kontynuuje studia,* czyli do podziału na liczbę pojedynczą, mnogą i mnogą specjalną – *pięć miłych pań, sześciu dobrych lekarzy* (tab. I, nr 3).